

Moslims in Rotterdam

Bevindingen en aanbevelingen

DIT STADSRAPPORT IS ONDERDEEL VAN EEN reeks monitorende rapporten, getiteld Moslims in EU-steden dat 11 steden in de Europese Unie met een substantiële moslimbevolking onderzoekt.

Elk rapport richt zich op [één van] de volgende wijken of gemeentes in elke stad voor een grondigere dieptestudie: Slotervaart, Amsterdam; Borgerhout, Antwerpen; Kreuzberg, Berlijn; Nørrebro, Kopenhagen; Hamburg-Mitte, Hamburg; Evington, Spinney Hills, Stonegate, Leicester; derde Arrondissement, Marseille; achttiende Arrondissement, Parijs; Feijenoord, Rotterdam; Järvafältet, Stockholm; en Waltham Forest, Londen.

Deze rapporten zijn een antwoord op de voornaamste trends ten aanzien van de situatie van in Europa wonende moslims. Of het nu gaat om staatsburgers of migranten, autochtoon-geboren of net aangekomen; de moslims zijn een groeiende en gevarieerde bevolking. Een bevolking die Europa presenteert met de grote publieke beleidsuitdaging ten aanzien van het verzekeren van gelijke rechten en kansen voor alle mensen in een klimaat van snelgroeiende diversiteit.

Achtergrond

- Er zijn ongeveer 1 miljoen moslims in Nederland, wat 5,8 procent van de totale bevolking van het land vertegenwoordigt. Officiële Nederlandse statistieken verzamelen geen informatie op basis van religieuze verwantschap, maar gegevens zijn wel beschikbaar voor *allochtonen* (een term die aan immigranten refereert). Allochtonen worden gedefinieerd als personen waarvan ten minste één ouder in het buitenland is geboren, zelfs als deze de Nederlandse staatsburgerschap heeft.
- Dertien procent van de bevolking in Rotterdam is moslim (80.000 mensen). De grootste van deze gemeenschappen zijn voornamelijk van Turkse en Marokkaanse achtergronden (75 procent) en circa tweederde van deze groepen zijn Nederlandse staatsburgers. Er zijn ook Surinaamse, Pakistaanse, Bosnische en Indonesische moslimgemeenschappen in Rotterdam. Bijna 50 procent van de moslims in Rotterdam zijn in Nederland geboren en zijn van de tweede generatie.
- Dit rapport richt zich op het stadsdeel Feijenoord in het zuidelijke deel van Rotterdam, één van de armste gebieden in de stad. Het rapport onderzoekt de dagelijkse ervaringen en deelname aan de samenleving van Feijenoord-inwoners op wijkniveau, en beschrijft een aantal belangrijke beleidsmaatregelen en initiatieven die in Rotterdam plaatsvinden.
- De in dit rapport gepresenteerde analyse is gebaseerd op een onderzoek dat bestond uit 99 moslims en een vergelijkingsgroep van 101 niet-moslims, evenals uit zes aandachtsgroepen met moslims. Het rapport bevat tevens interviews met 22 personen van lokale overheidsinstellingen, niet-overheidsorganisaties (NGOs), leden van moslimgemeenschappen en andere gerelateerde gebieden.

Belangrijkste bevindingen per hoofdgebied

Identiteit, thuishoren en discriminatie

- Moslims in Feijenoord hebben een sterk gevoel van thuishoren met het lokale gebied/de wijk en de stad, wat sterker is dan hun identificatie met Nederland: 73,7 procent van de Moslimondervraagden meldde ofwel een redelijk sterk (49,5 procent) of zeer sterk (24,2 procent) gevoel van thuishoren in de stad. Tachtig procent van de niet-moslims uitte een sterke band met Rotterdam.
- Het gevoel van thuishoren lag op het nationale niveau lager bij moslim- dan bij niet-moslimondervraagden: 24,3 procent van de moslimondervraagden voelde een zeer sterk gevoel van thuishoren in Rotterdam, vergeleken met de 11 procent dat een zeer sterk gevoel had van thuishoren in Nederland.
- Meer dan de helft van de moslimondervraagden, 56,4 procent, meldde dat ze zich niet Nederlands voelen. Van de niet-moslimondervraagden voelde 23,3 procent zich niet Nederlands.
- Antwoorden op de vraag: “Zien de meeste andere mensen in dit land u als Nederlands?” zijn zelfs nog opvallender: terwijl 57 procent van de moslimondervraagden zichzelf als Nederlands zag, voelde 82 procent dat anderen hen niet als Nederlands beschouwden, vergeleken met 67 procent van de niet-moslimondervraagden. Daarnaast wilde 60 procent van de moslims niet door anderen als Nederlander worden gezien. Deze bevindingen vragen om verder onderzoek, en de door de ondervraagden opgegeven redenen variëren van ervaringen van discriminatie tot trots in etnische afkomst en het zich kosmopolitisch voelen.
- Ten aanzien van religieuze vooroordelen had de meerderheid van de moslimondervraagden (65,5 procent) en bijna de helft (45,5 per cent) van niet-moslimondervraagden het gevoel dat het niveau van religieuze vooroordelen de laatste vijf jaar was toegenomen. De grootste meerderheid van beide groepen (90 procent) voelde dat deze vooroordelen vooral tegen moslims was gericht.

Opleiding

“Studenten komen naar me toe en klagen dat hun leraren hen discrimineren. Wanneer ik echter verder onderzoek uitvoer, kom ik in alle gevallen tegen dat het niet zozeer ging om discriminatie, als om inconsistent gedrag van de leraar. Dit is iets waar aan gewerkt moet worden.”

– Maatschappelijk werker van Marokkaanse afkomst op een school in Rotterdam

- Een meerderheid van de moslims en niet-moslims waren ofwel zeer, ofwel redelijk tevreden met hun lokale basis- en middelbare scholen. Een groter deel van de moslims (21,2 procent) was ontevreden met de lokale basis- en middelbare scholen, vergeleken met 6 procent van de niet-moslims.

Ervaringen van discriminatie in het toelatingsbeleid van scholen werden benadrukt.

- In het schooljaar 2007-2008 had 50 procent van de basisscholen in Rotterdam 0–50 procent niet-autochtone leerlingen, 23 procent van de basisscholen had 50–80 procent aan niet-autochtone leerlingen en 27 procent van de basisscholen bestond uit meer dan 80 procent niet-autochtone leerlingen.
- Hoge segregatieniveaus worden ook in het voortgezet onderwijs gevonden. Van de middelbare scholen in Rotterdam had 39 procent minder dan 50 procent niet-autochtone leerlingen, 23 procent had 50–80 procent niet-autochtone leerlingen en 38 procent had meer dan 80 procent niet-autochtone leerlingen. Moslimondervraagden hadden het gevoel dat de kwaliteit van scholen was gedaald in scholen met een verhoogde etnische segregatie.
- en aantal initiatieven vanuit de gemeente Rotterdam en lokale organisaties hebben meegeholpen bij het verhogen van de ouderlijke betrokkenheid en de aantallen moslimkinderen die naar de peuterschool gaan, evenals met het aanpakken van het aantal schoolverlaters onder de jonge mensen in de stad.

VERANDERING OP LOKAAL NIVEAU

Het Centrum is een initiatief in Rotterdam dat de ouders van moslim- en gemarginaliseerde kinderen betreft bij, en dat zich tegelijkertijd richt op, het verbeteren van de niveaus van verworven opleidingen. Gefinancierd door de lokale autoriteit biedt het project naschoolse huiswerkbegeleiding, Nederlandse taallessen, een mentorprogramma en het project organiseert bijeenkomsten voor ouders, zowel in Het Centrum zelf als via huisbezoeken.

Werkgelegenheid

“Ik werkte vroeger bij de Nederlandse Spoorwegen. Maar ik had een probleem met mijn rug en ik had moeite om me te bewegen. Tenslotte zeiden ze dat ze me vanwege gezondheidsredenen met pensioen zouden sturen. Ik zei tegen het hoofd van het personeel: ‘Ik wil niet thuisblijven. Stuur me niet met pensioen. Geef me een lichtere taak en dan zal ik werken,’ maar de man zei: ‘Meneer, we gaan deze baan aan een Nederlandse [medewerker] geven.’ Als dat geen discriminatie is, wat is het dan wel?”

– Deelnemer van aandachtsgroep.

- Bevindingen van het onderzoek van de Open Society Foundations wijzen op een sterker gevoel bij moslimondervraagden dat ze meer in de gaten worden gehouden en ze beter moeten presteren dan hun collega's en andere medewerkers op de arbeidsmarkt, om negatieve stereotypen van minderheden en van moslims in het bijzonder bij te stellen.
- Werkeloosheid ligt onder de mannelijke moslimondervraagden hoger dan onder niet-moslim mannen.

- Een aantal vrouwelijke moslimondervraagden meldde ervaringen van discriminatie op de arbeidsmarkt, maar waren over het algemeen positief dat hun situatie met de jaren zou verbeteren, vooral voor de volgende generatie.

VERANDERING OP LOKAAL NIVEAU

Daadkracht, een programma van de Gemeente Rotterdam, biedt beroepsopleidingen aan mannen en vrouwen met een immigrantenachtergrond die niet in staat zijn geweest om een diploma te behalen. Tussen april en september 2008 namen 60 mensen deel aan het programma, wat hen voorbereidde op de detailhandel- en cateringsectoren. De meerderheid vond betaald werk na het afronden van de cursus. In september 2008 begonnen 15 vrouwen (voornamelijk van Turkse en Marokkaanse afkomst) aan een opleiding voor professionele kinderverzorging. Het project is specifiek ontworpen om werk te vinden voor medewerkers die de taalvaardigheden en/of de technische kennis niet goed beheersen.

Huisvesting

- Zowel de moslim- en niet-moslimondervraagden woonden specifiek in hun buurt om dicht bij hun families te zijn, en vanwege de bekendheid met de wijkdiensten en winkels.
- De meerderheid van de geënquêteerde moslim- en niet-moslimondervraagden was afhankelijk van de sociale woningbouw. De door de sociale woningbouwverenigingen aangeboden huizen staan meestal in de oude stadsdelen. Ondervraagden wezen op de moeilijkheden in het vinden van betaalbare huurwoningen, ondanks de stedelijke vernieuwingsprojecten in deze districten. Dit feit alleen al beperkt de kansen voor veel moslims om naar minder etnisch geconcentreerde gebieden te verhuizen.
- Etnische segregatie werd meerdere keren genoemd als één van de zorgen die moslims over hun woningsituatie hebben. Ze uitten ook bezorgdheid over hun kinderen die opgroeien in een vrijwel gehele minderheidswijk en het bezoeken van vrijwel gehele minderheidsscholen. De wens voor meer autochtone Nederlandse burens werd geuit.

Gezondheid

- De meerderheid van moslimondervraagden gaf aan dat ziekenhuizen en medische klinieken een toereikende taak uitvoeren ten aanzien van het respecteren van de religieuze gewoontes van mensen met verschillende geloofsovertuigingen.
- Het onderzoek van de Open Society Foundations wijst uit dat bepaalde etnische groepen, zoals bijvoorbeeld die met een Turkse achtergrond, bezorgd zijn over ongelijke behandeling door Nederlandse gezondheidsinstellingen, vooral ten aanzien van de kwaliteit en de prijs van medicijnen die voor hen beschikbaar zijn, alsook de hogere kosten voor de ziektekostenverzekering.

VERANDERING OP LOKAAL NIVEAU

Eén van de doelstellingen van de Schoolsport Vereniging is het faciliteren van sportactiviteiten voor kinderen die in wijken wonen met zeer weinig of helemaal geen sportfaciliteiten. De vereniging gaat naar de wijken om kinderen sportactiviteiten aan te bieden, alsmede kansen voor lidmaatschap van de vereniging, in plaats van het ervan uitgaan dat kinderen van deze (vaak arme) wijken lange afstanden zullen afreizen naar een sportfaciliteit.

Politiebewaking en beveiliging

- Rotterdam heeft een verhoogde radicalisering gezien onder autochtone Nederlandse jongeren die zich aangetrokken voelen tot rechts-extremistische groepen. Na de moord op de filmmaker Theo van Gogh in november 2004 werd een reeks gewelddadige handelingen gericht tegen islamitische en christelijke instellingen, met name tegen moslimscholen, moskeeën en christelijke kerken. In totaal werden 22 moslimscholen het doelwit van wat leek op voornamelijk extreem-rechtse Nederlandse jongeren. Sommige scholen werden compleet afgebrand.
- Het beleid in diversiteit is van hoge prioriteit voor de politie in Rotterdam. In 2008 vormden politieagenten in Rotterdam met een immigrantenachtergrond 10,4 procent van de korps; het politiekorps heeft in de komende jaren als doel 14,5 procent niet-autochtone agenten.
- Niveaus van ontevredenheid met de lokale politie zijn hoger onder de moslimondervraagden op de vragenlijst van de Foundations dan onder niet-moslimondervraagden. Veel van de moslim- en niet-moslimondervraagden vermeldden evenzeer dat er niet genoeg politiebewaking in de buurt is.

Deelname en staatsburgerschap

- Van de 45 leden van de stedelijke gemeenteraad hebben er 12 een immigrantenachtergrond. Immigranten worden vertegenwoordigd op alle gemeentelijke niveaus, inclusief wethouders, stedelijke gemeenteraadsleden, gemeenteraadsleden van districten en hooggeplaatste burgerambtenaren. In januari 2009 kozen de staatsburgers van Rotterdam een burgemeester met een Marokkaanse en moslim achtergrond.
- Tachtig procent van de moslim- en niet-moslimondervraagden zeiden dat ze gerechtigd waren om in de gemeentelijke verkiezingen te stemmen. Van dit aantal meldde 65,7 procent van de moslimondervraagden dat ze tijdens de laatste gemeentelijke verkiezingen hadden gestemd, vergeleken met 55,4 procent van de niet-moslim controlegroep. Het percentage moslimstemmers was vooral voor Feijenoord hoog, waar de gemiddelde opkomst niet boven 58 procent uitkwam. Dit laat een positief signaal zien van een hogere burgerdeelname onder mensen met een immigrantenachtergrond.
- Moslimondervraagden die betrokken zijn bij bestuurs- en politieke activiteiten geloven dat ze besluiten op een lokaal niveau kunnen beïnvloeden. Als antwoord op de vraag: "Bent u het ermee eens of oneens dat u besluiten die uw stad tref-

fen kunt beïnvloeden?” gaven moslimondervraagden minder vaak een zeer positief antwoord dan niet-moslims. Moslims gaven ook vaker een zeer negatief antwoord op deze vraag dan niet-moslims.

Media

- Hoewel een verbetering zichtbaar is, blijft het rapporteren over moslims het onderwerp van generalisaties, geassocieerd met of veroorzaakt door negatieve gebeurtenissen, zoals terrorisme en geweld. Termen zijn niet neutraal en de taal speelt een rol.
- De redactionele medewerkers van de nationale kranten in Nederland zijn vooral autochtone Nederlanders. Slechts 2 procent van de circa 14.000 in dienst zijnde Nederlandse journalisten is van immigranten afkomst.
- Nationaal gezien ligt de verhouding van mensen die dagelijks een krant lezen, of ten minste vijf keer per week, lager onder de Turkse en Marokkaanse bevolking (respectievelijk 30 procent en 34 procent,) dan onder de autochtone Nederlandse (57 procent), Surinaamse (52 procent) en Antilliaanse (45 procent) bevolking.

VERANDERING OP LOKAAL NIVEAU

Veel jongeren in Rotterdam luisteren naar het radiostation FunX, welke specifiek op de stadsjongeren is gericht. Het station heeft als hoofdkenmerken culturele diversiteit en stedelijke identiteit. Behalve het draaien van muziek die de stadsjongeren aantrekt, besteedt het station aandacht aan onderwerpen gerelateerd aan de jongerencultuur en diversiteit, welke op een informele wijze worden besproken die jonge mensen aanspreekt.

Belangrijkste aanbevelingen

- De Gemeente Rotterdam en moslim- en andere minderhedenorganisaties zouden doelgerichte bewustzijns campagnes moeten ontwikkelen, welke toegankelijke informatie bieden over de antidiscriminatie wetgeving in Nederland. De campagnes leveren tevens informatie over de overheidsorganen en staatsburgeradviesbureaus, waaraan mensen alle vormen van discriminatie kunnen aangeven.
- De perceptie van uitsluiting is sterk onder de moslimondervraagden in dit rapport. Naast verder onderzoek naar de redenen voor het zich niet Nederlands voelen en over erva-

ringen van discriminatie ligt er een verantwoordelijkheid bij de media en bij de overheidsfiguren voor hoe ze vorm geven aan het dialoog over nationale identiteit en thuishoren.

- De moslimse burgersamenleving, in samenwerking met gemeentelijke diensten gericht op jongeren, opleiding en samenleving, zouden moeten doorgaan met het bouwen van partnerschappen met lokale opleidingsafdelingen, scholen en trainingscolleges voor leraren, om diversiteit en interculturele communicatietraining voor leraren te versterken.
- Als middel om beter te begrijpen hoe het rapporteren van misdaad en het verhogen van het vertrouwen in de politie verbeterd kan worden, zou een onafhankelijke statutair orgaan en/of een niet-overheidsorganisatie in Rotterdam, haar onderzoek naar de niveaus en het type misdaad dat wordt ervaren door moslims en etnische minderheden moeten instellen en/of doen toenemen, inclusief geweldpleging geprovoceerd door ras of religie.
- Publieke omroepcorporaties, programma's en administrateurs zouden hun beleid ten aanzien van diversiteit moeten verbeteren voor het werven en stimuleren van medewerkers van een etnische minderheid, vooral op lokaal niveau.
- De lokale media zou moeten uitreiken naar jonge mensen van alle etnische achtergronden, om ze beter te informeren over carrières in de media, en om hun interesse te ontwikkelen middels informele ervaringen in de wereld van journalistiek en de media, zoals stages en bezoeken aan de lokale mediabedrijven (televisie, radio, drukwerk). Meer betrokkenheid kan worden ontwikkeld middels wedstrijden en prijzen voor jongeren, welke door lokale omroeporganisaties, lokale kranten en/of bekende nationale publieke omroep- of nieuwsbureaus worden georganiseerd.

Voor meer informatie

Om meer informatie te verkrijgen over deze bevindingen en het project At Home in Europe contacteert u Klaus Dik Nielsen, Advocacy Officer, Project At Home in Europe | Open Society Foundations
Werk: +44 (0) 207 031 1714 |
Mobiel: +44 (0) 791 769 5286 |
Klaus.nielsen@osf-eu.org |
www.soros.org/initiatives/home

Open Society Foundations

De Open Society Foundations werkt aan de opbouw van vitale en verdraagzame democratiën waarvan overheden verantwoording verschuldigd zijn aan hun inwoners. Samen met lokale overheden in meer dan 70 landen, ondersteunt de Open Society Foundations rechtvaardigheid en mensenrechten, vrijheid van meningsuiting en toegang tot openbare gezondheidszorg en onderwijs.